

Europakonventionsrättsliga synpunkter på Attunda tingsrätt dom av den 18 februari 2010 mål nr T 3798-07 (Allgén och Härm)

BAKGRUND

1. Denna promemoria syftar till att analysera rubricerad dom ur ett europakonventionsrättsligt perspektiv. Fokus är i huvudsak inriktad på frågan om oskuldpresumtionen, reglerad i artikel 6.2 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR).

ALLMÄNT OM OSKULDSPRESUMTIONEN

2. I europakonventionens artikel 6 stadgas rätten till en rättvis rättegång. Artikel 6.2 uttrycker att ”var och en som blivit anklagad för brott ska betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts”.
3. Oskuldpresumtionen är fristående från de övriga rättigheterna i artikel 6, en kränkning av oskuldpresumtionen kan således föreligga även om rättigheterna i artikel 6 i övrigt är uppfyllda.
4. Rätten att inte betraktas som skyldig till brott utan att en domstol lagligen har konstaterat skuld är en viktig rättssäkerhetsprincip inom konventionsjuridiken och en del av rätten till en rättvis rättegång. Principen innebär bland annat att nationella domstolar eller myndigheter inte får ge uttryck för, eller uttryckligt uttala, att en person är skyldig till visst brott om sådan skuld inte lagligen fastställts.

5. Artikel 6.2 omfattar endast den som blivit anklagad för brott. Uttrycket brott ska tolkas autonomt, och ha samma innebörd som i artikel 6 i övrigt.
6. Europadomstolen uttalade i *Minelli mot Schweiz* (dom 25 mars 1983) att oskuldspresumtionen kränks om en domstol uttrycker en åsikt om en persons skuld till visst brottsligt förfarande, när personen inte fått en faktisk möjlighet att försvara sig mot anklagelsen och heller inte dömts för den (para 38).

”...the presumption of innocence will be violated if, without the accused’s having previously been proved guilty according to law and, notably, without his having had the opportunity of exercising his rights of defense, a judicial decision concerning him reflects an opinion that he is guilty. This may be so even in the absence of any formal finding; it suffices that there is some reasoning suggesting that the court regards the accused as guilty.”

7. Europadomstolen fastslog att oskuldspresumtionen omfattar även det fall att någon skuld inte formellt sett uttalas, utan endast kontextuellt sett framgår av förda resonemang. Sådana påståenden slår direkt mot rätten till en rättvis rättegång, och kan bland annat leda till att möjlighet inte ges till att överpröva sådana anklagelser.
8. I *Krause mot Schweiz* (dom 3 oktober 1978) uttalade Kommissionen att uttalanden gällande blott misstanke emellertid kan vara tillåtliga, men att under alla omständigheter en formell deklarerings av skuld inte är förenlig med oskuldspresumtionen om sådan skuld inte lagligen fastställts.

”Article 6, paragraph 2 [...] may be violated by public officials if they declare that somebody is responsible for criminal acts without a court

having found so. This does not mean, of course, that the authorities may not inform the public about criminal investigations. They do not violate Article 6, paragraph 2, if they state that a suspicion exists, that people have been arrested, that they have confessed etc. What is excluded, however, is a formal declaration that somebody is guilty.”

9. Det är således av vikt att skilja mellan domstolars uttalanden som uttrycker skuld (”indicating guilt”) och uttalanden som endast reser en misstanke (”voice suspicion”). Den senare typen anses alltså generellt sett tillåtliga, medan uttalanden avseende skuld inte är det (se även *Baars mot Nederländerna*, dom 28 oktober 2003). Något krav på ett formellt fastslagande om skuld uppställs emellertid inte av Europadomstolen, det är tillräckligt att skuld uttrycks kontextuellt sett genom förda resonemang för att oskuldspresumtionen ska bli tillämplig.

OSKULDSPRESUMTIONEN I MÅLEN GÄLLANDE ALLGÈN OCH HÄRM

Tillämplighet av artikel 6.2

Anklagad för brott

10. I dom av den 8 jul 1988 ogillade Stockholms tingsrätt åtal mot Thomas Allgén och Teet Härm. Allgén och Härm hade åtalats för bland annat mord alternativt grov misshandel samt grovt vållande till annans död. Tingsrätten uttalade emellertid i domskälen att det var ställt utom allt rimligt tvivel att Allgén och Härm tillsammans hade styckat Catrine da Costas kropp under

pingsthelgen 1984 eller i anslutning till denna helg och att de därigenom hade gjort sig skyldiga till brott mot griftefrid, ett brott som emellertid var preskriberat och som åklagaren inte heller hade väckt åtal för. Efter att läkarna överklagat tingsrättens dom med yrkande att det av tingsrätten gjorda uttalandet i fråga om styckningen skulle undanröjas, avvisade Svea hovrätt, genom ett beslut den 30 september 1988, överklagandet med motiveringen att endast en domstols domslut och inte dess domskäl kan överklagas. Läkarna överklagade hovrättens beslut till Högsta domstolen som den 12 januari 1989 inte fann skäl att meddela prövningstillstånd.

11. Som tidigare konstaterats är uttrycket "brott" i konventionens mening autonomt och ska därmed ha samma betydelse i artikel 6.2 som i artikeln i övrigt (se bl.a. *Adolf mot Österrike*, para. 30). Att brott mot griftefriden utgör ett brott i konventionsrättslig mening torde vara uppenbart. Frågan är emellertid om Allgén och Härm kan anses ha varit *anklagade* för det.
12. Att någon *formell* anklagelse mot Allgén och Härm gällande brott mot griftefrid inte förelåg enligt svensk rätt får anses klart. Europadomstolen har emellertid uttalat i *Deweert mot Belgien* (dom 27 februari 1980) att tolkningen måste vara faktiskt (substantive) snarare än formell (formal). Domstolen uttryckte detta på följande sätt (para 44 och 46).

"However, the prominent place held in a democratic society by the right to a fair trial prompts the Court to prefer a 'substantive', rather than a 'formal', conception of the 'charge' contemplated by Article 6 par 1. The Court is compelled to look behind the appearances and investigate the realities of the procedure in question."

"There accordingly exists a combination of concordant factors conclusively demonstrating that the case has a criminal character under the Convention. The 'charge' could, for the purposes of Article 6 par 1., be defined as the official notification given to an individual by the competent authority of an allegation that he has committed a criminal offence. In several decisions and opinions the Commission has adopted a test that appears to be fairly closely related, namely whether 'the situation of the suspect has been substantially affected'."

13. Domstolen uttryckte följaktligen att en anklagelse generellt sett utgörs av en officiell underrättelse, men att bedömningen om huruvida det föreligger en anklagelse måste ske utifrån en faktiskt och inte formell synvinkel, och att avgörande är huruvida den misstänktes situation har påverkats substantiellt.

14. Det faktum att, såsom Attunda tingsrätts uttrycker det, "en prövning av mordåtalet, som bevisläget var, uppenbarligen förutsatte att det kunde anses klarlagt att Thomas Allgén och Teet Härm hade styckat Catrine da Costas kropp" och det faktum att Stockholms tingsrätt i sin dom år 1988 uttalar att "Teet Härm och Thomas Allgén tillsammans och i närvaro av Karin styckat Catrine da Costas kropp under pingsthelgen 1984 eller i anslutning till denna helg" samt att "Teet Härms och Thomas Allgéns styckning av Catrine da Costas kropp är att betrakta som brott mot griftefrid" innebär att det – vid en konventionsrättslig bedömning – måste anses ha förelegat *faktiska* anklagelser mot Allgén och Härm gällande brott mot griftefriden. Vidare står det klart att Allgéns och Härms situation substantiellt påverkades av tingsrättens bedömning. Sammanfattningsvis leder detta till att Allgén och Härm i en konventionsrättslig mening måste anses anklagade även för brott mot griftefriden.

Skuld lagligen fastställd

15. Frågan är då om skuld lagligen fastställts av Stockholms tingsrätt vad gäller brott mot griftefriden. De faktiska åtalerna mot Allgén och Härm – som för övrigt ogillades – rörde grov otukt med barn och grovt sexuellt utnyttjande av underårig (Allgén), mord, grov misshandel och vållande till annans död (Allgén och Härm) samt misshandel (Härm).

16. I domskälen uttalade tingsrätten år 1988 följande (s 64).

”Vid en samlad bedömning av det upptagna [...] finner tingsrätten, att det är ställt utom rimligt tvivel att de båda läkarna och den lilla flicka, som Catrine da Costa talat om med Marianne Seppälä, är identiska med Teet Härm, Thomas Allgén och Karin Allgén samt att Teet Härm och Thomas Allgén tillsammans och i närvaro av Karin styckat Catrine da Costas kropp under pingsthelgen 1984 eller i anslutning till denna helg.”

17. Tingsrätten uttalade vidare följande (s 66).

”Den omständigheten att kroppen har styckats talar starkt för att Catrine da Costa blivit bragd om livet. Sättet för själva styckningen talar ytterligare härför. [...] Emellertid kan enligt tingsrättens mening utredningen härom i målet inte sägas ha nått så långt att den saken [bragd om livet genom brott] kan sägas vara ställd utom varje rimligt tvivel.”

18. Slutligen uttalade tingsrätten följande (s 67).

”För fullständighetens skull bör läggas till att Teet Härms och Thomas Allgéns styckning av Catrine da Costas kropp är att betrakta som brott mot griftefrid. Åklagaren har emellertid inte väckt åtal för denna gärning, för vilken preskription inträdde sommaren 1986.”

19. Tingsrättens uttryckte således tydligt *dels* att Allgén och Härms hade styckat Catrine da Costas kropp under pingsthelgen 1984 eller i anslutning till denna helg, *dels* att styckningen skulle betraktas som brott mot griftefrid, för vilket alltså preskription inträtt.

20. Tingsrättens uttalanden går inte att tolka på annat sätt än att de uttrycker Allgéns och Härms skuld (”indicating guilt”) avseende brott mot griftefrid. På grund av preskription döms de emellertid inte för detta brott.

21. Attunda tingsrätt konstaterar på sid 133 följande gällande de aktuella uttalandena i Stockholm tingsrätts domskäl år 1988.

”Vad slutligen i denna del gäller de uttalanden Stockholms tingsrätt gjorde i sina domskäl i domen den 8 juli 1988 där Thomas Allgén och Teet Härms pekades ut som likstyckare delar tingsrätten även här Justitiekanslerns uppfattning i beslutet den 8 mars 1989 som innebär att inte heller dessa uttalanden kan anses ha utgjort fel eller försummelse (se JK-beslut 1989, s. 49-50 och även NJA 2000 C 49). Tingsrätten vill därutöver tillägga att en prövning av mordåtalet, som bevisläget var, uppenbarligen förutsatte att det kunde anses klarlagt att Thomas Allgén och Teet Härms hade styckat Catrine da Costas kropp. Endast om detta kunde konstateras var det möjligt

att göra prövningen av själva åtalet. Stockholms tingsrätts dom är således logiskt uppbyggd, se domen sid. 64 ff, men domskälen hade, som bedömningen av åtalet för mord kom att bli, naturligtvis kunnat utformas på ett mindre utpekande sätt vad gäller styckningen av kroppen.”

22. Det står således klart att Allgén och Härm förklarades skyldiga till brott mot griftefriden av tingsrätten i domen år 1988, trots att det brottet rätteligen inte omfattades av det som rätten hade att pröva enligt åtalet och trots att preskription hade inträtt. Skuld hade således inte blivit lagligen fastställt.
23. Sammanfattningsvis måste det därmed stå klart att Allgén och Härm dels – i en konventionsrättslig mening – anklagades för brott mot griftefriden, dels konstaterades av tingsrätten vara skyldiga till sådant brott, utan att skuld blivit lagligen fastställt. Det kan alltså konstaterats att artikel 6.2 kan anses tillämplig på förfarandet mot Allgén och Härm.

Oskuldspresumtionen och Stockholms tingsrätt dom år 1988

24. Frågan är då om tingsrätten i sin domskrivning gjort sig skyldig till en kränkning av Allgéns och Härms rätt att presumeras vara oskyldiga till dess skuld lagligen fastställts.
25. Det står klart att tingsrätten inte dömde Allgén och Härm för brott mot griftefriden. Sådant skuld har inte lagligen blivit fastställt. Emellertid uttalar tingsrätten likväl att Allgén och Härm, ställt utom rimligt tvivel, tillsammans styckat Catrine da Costas kropp under pingsthelgen 1984 eller i anslutning till denna helg.

26. Uttalandet i sig innebär i sig en entydig och flagrant kränkning av oskuldspresumtionen. Europadomstolen har i ett liknande mål (*Panteleyenko mot Ukraina*, dom 29 juni 2006, para 70) uttalat följande.

"It notes that in the present case the court decisions terminating the criminal proceedings against the applicant were couched in terms which left no doubt as to their view that the applicant had committed the offence with which he was charged. In particular, the [District] Court indicated that the investigation case file contained sufficient evidence to establish that the applicant had forged a notarial document and had wittingly carried out an invalid notarial action, its only reason for discontinuing the proceedings being the impracticality of prosecuting an insignificant offence. This decision was upheld by the Court of Appeal and the Supreme Court rejected the applicant's request for leave to appeal in cassation. In the Court's view, the language employed by the [District] Court was in itself sufficient to constitute a breach of the presumption of innocence. The fact that the applicant's compensation claim was rejected on the basis of the findings reached in the criminal proceedings merely exacerbated this situation."

27. I likhet med den nationella domstolens uttalande i *Panteleyenko mot Ukraina* har Stockholms tingsrätt år 1988 uttalat att Allgén och Härms gjort sig skyldiga till brott mot griftefriden, trots att preskription inträtt och skulden lagligen inte fastställs. Tingsrättens uttalanden har inte lämnat något tvivel om Allgéns och Härms skuld. Det faktum att bland annat preskription förhindrat ett fastställande av skuld förändrar inte saken (*Minelli mot Schweiz*, para 37-38).

28. Inte heller det faktum att uttalanden avseende Allgéns och Härms skuld görs av samma domstol som även konstaterar att preskription har inträtt, föranleder

någon annan bedömning av saken. I *Adolf mot Österrike*, dom 26 mars 1982, hade klaganden blivit misstänkt för vållande av kroppsskada. Tingsrätten avskrev emellertid målet på grund av att brottet ansågs bagatellartat, men uttalade samtidigt att det var visat att Adolf gjort sig skyldig till vållande av kroppsskada genom att kasta en nyckel på en annan person. Europadomstolen uttalade följande (para 38-39).

[...] In the Court's opinion, this reasoning was capable of suggesting that Mr. Adolf had inflicted bodily harm on Mrs. Proxauf and that he was at fault in doing so. The above-quoted extract is not limited to recounting a "suspected state of affairs": it presents as established certain facts alleged by the complainant, without even mentioning that Mr. Adolf had denied throwing any keys and had denounced the complaint as being knowingly false.

[...] The fact nonetheless remains that the reasoning in the decision dated 10 January 1978 was in terms that, in the opinion of the Court, were well capable of being understood as meaning that Mr. Adolf was guilty of a criminal offence, albeit one that did not merit punishment; as the Delegate of the Commission pointed out, the decision's reasoning forms a whole with and cannot be dissociated from the operative provisions.

29. Med anledning av att Högsta domstolen i senare beslut emellertid tydliggjort att Adolf inte gjort sig skyldig till brott utan endast varit föremål för misstanke fann Europadomstolen att tingsrättens uttalande därför måste läsas i ljuset av Högsta domstolens beslut, och att "that judgment has cleared Mr. Adolf of any finding of guilt and thus the presumption of his innocence is no longer called into question".

30. Noterbart är emellertid att oskuldspresumtionen tillämpas även på uttalanden som en nationell domstol gör vid avskrivning eller ogillande av brott på grund av exempelvis preskription eller andra processuella hinder. Uttalanden om skuld till brott, som inte lagligen fastställs, innebär en kränkning av oskuldspresumtionen även när de sker av samma domstol som avskriver eller ogillar ett åtal.

31. Sammanfattningsvis måste således uttalandena i Stockholms tingsrätt dom år 1988 avseende Allgéns och Härms skuld angående brott mot griftefriden, för vilket de inte dömdes och som därmed inte är lagligen fastställd, utgöra en kränkning av oskuldspresumtionen i artikel 6.2 EKMR.

Oskuldspresumtionen och efterföljande beslut

32. Allgén och Härm har i en konventionsrättslig mening stått anklagade för brott för vilket skuld lagligen inte fastställts. Det innebär att oskuldspresumtionen kränks även för det fall en myndighet uttalar att de likväl är skyldiga till sådant brott. Det faktum att i huvudsak en processuell reglering (preskription) lett till att skuld inte kunnat lagligen fastställas är, som ovan konstateras, utan betydelse.

33. Trots det faktum att tingsrätten år 1988 ogillade åtalen mot Allgén och Härm, och trots att skuld avseende brott mot griftefriden lagligen inte fastställts, yrkade Socialstyrelsen till hälso- och sjukvårdsnämnden (HSAN) att Allgéns och Härms läkarlegitimationer skulle återkallas på den grunden att Stockholms tingsrätt hade funnit det ställt utom allt rimligt tvivel att de hade styckat Catrine da Costas kropp. Genom ett beslut den 23 maj 1989 biföll HSAN

Socialstyrelsens yrkande. Allgén och Härm överklagade beslutet. Efter vissa processuella turer lämnade slutligen kammarrätten i en dom av den 31 maj 1991 Allgéns och Härms överklaganden utan bifall. Domen vann därefter laga kraft i samband med att Regeringsrätten inte meddelade prövningstillstånd.

Kammarrätten uttalade i domskälen att det var ställt utom varje rimligt tvivel att Allgén och Härm tillsammans hade utfört styckningen. Kammarrättens beslut ledde därmed till att Allgén och Härm inte längre kunde utöva sina respektive yrken som läkare.

34. Oskuldspresumtionen i artikel 6.2 innebär inte endast att en person anklagad för brott ska betraktas som oskyldig fram till dess att prövningen av hans eller hennes skuld till påstådd brottslighet skett. Artikelns har även verkan på efterföljande beslut som kan anses vara "en konsekvens, och till viss mån, en medföljande omständighet av brottmålsprövningen" (*Sekanina mot Österrike*, dom 25 augusti 1993).

35. Europadomstolen har uttalat följande gällande frågan om oskuldspresumtionens tillämplighet efter det att brottmålsprövningen avslutats (para 22).

"In the Court's opinion, Austrian legislation and practice nevertheless link the two questions – the criminal responsibility of the accused and the right to compensation – to such a degree that the decision on the latter issue can be regarded as a consequence and, to some extent, the concomitant of the decision on the former. [...] Finally, the Austrian courts relied heavily on the evidence from the Assize Court's case file in order to justify their decision rejecting the applicant's claims, thus demonstrating that, in their opinion, there was indeed a link between the two sets of proceedings. The

applicant can therefore invoke Article 6 para. 2 in relation to the impugned decisions.”

36. Av kammarrättens dom år 1991 framkommer följande (s. 2 och s. 5).

“Efter ny huvudförhandling meddelade tingsrätten dom den 8 juli 1988. Åtalet i dess helhet ogillades. Tingsrätten uttalade dock i domskälen att Teet Härm och Thomas Allgén styckat Catine da Costas kropp och att de därigenom gjort sig skyldiga till brott mot griftefrid, ett brott som emellertid var preskriberat.”

37. Vidare framkommer av Kammarrättens dom att omfattande bevismaterial från brottmålet mot Allgén och Härm har innefattats i kammarrättens prövning (fynden av Catrine da Costas kvarlevor och utredning om styckning av hennes kropp, protokoll från obduktionerna, yttrande av socialstyrelsens rättsliga råd, egendom från husrannsakan, yttrande till polismyndigheten i Stockholm den 27 januari 1986 angående Karin Allgén, med mera).

38. Av kammarrättens domskäl framkommer slutligen följande (s 59).

”Slutsatsen måste därför bli att Thomas Allgén utfört styckningen tillsammans med en annan person. Denna måste ha haft sådana ingående kunskaper i anatomi och erfarenheter av kirurgi eller ortopedi som kammarrätten ovan funnit framgå av styckningssättet. Av gärningens natur följer vidare att Thomas Allgén måste ha haft en nära kontakt med honom. Dessa för gärningen nödvändiga förutsättningar begränsar högst avsevärt antalet tänkbara medverkande gärningsmän. Av Ingeborg Olssons vittnesmål framgår att Teet Härm och Thomas Allgén sanningslöst förnekat

att de så sent som annandag pingst 1984 vidmakthållit sin bekantskap då de tillsammans befann sig utanför rättsläkarstationen. Att Teet Härm sanningslöst förnekat sin bekantskap med Catrine da Costa framgår av Marie Rådéns vittnesmål. Någon annan koppling mellan Thomas Allgén och Catrine da Costa än via Teet Härm har inte visats föreligga. Med hänsyn härtill och till att Teet Härm har den kapacitet som kammarrätten ovan har funnit att den medverkande gärningsmannen måste ha finner kammarrätten det ställt utom varje rimligt tvivel att Teet Härm är den person som tillsammans med Thomas Allgén utfört styckningen.”

39. Med hänsyn till kammarrättens inledande uttalanden, den omfattande bevisningen härrörande från brottmålsprocessen samt kammarrättens fastställande av Allgéns och Härms skuld till styckning (brott mot griftefriden) måste det stå klart att kammarrättens dom är konventionsrättsligt sett en sådan konsekvens (consequence) och medföljande omständighet (concomitant of the decision on the former) av uttalandena i Stockholms tingsrätt dom år 1988 gällande brott mot griftefriden att artikel 6.2 även är tillämplig på kammarrättens dom år 1991.

Oskuldspresumtionen och kammarrättens dom år 1991

40. Med anledning av att artikel 6.2 kan anses vara tillämplig även på kammarrättens dom måste avgöras huruvida denna dom inneburit en kränkning av Allgéns och Härms rätt att betraktas som oskyldiga till påstådd brottslighet med hänsyn till att Stockholm tingsrätt i sin dom år 1988 inte lagligen fastställt sådan skuld.

41. Vid en sådan prövning måste en bedömning ske huruvida en senare prövning endast innefattar uttryck om misstanke (voicing of suspicions) eller påståenden om skuld samt när i tiden eventuella sådana uttalanden sker. Europadomstolen har i *Sekanina mot Österrike* uttryckt detta på följande sätt (paras. 29-30).

"After having drawn up a comprehensive list of items of evidence against Mr Sekanina, in its view not refuted during the trial, and after having carefully examined the statements of various witnesses, it concluded: 'The jury took the view that the suspicion was not sufficient to reach a guilty verdict; there was, however, no question of that suspicion's being dispelled'. Such affirmations – not corroborated by the judgment acquitting the applicant or by the record of the jury's deliberations – left open a doubt both as to the applicant's innocence and as to the correctness of the Assize Court's verdict. Despite the fact that there had been a final decision acquitting Mr Sekanina, the courts which had to rule on the claim for compensation undertook an assessment of the applicant's guilt on the basis of the contents of the Assize Court file. The voicing of suspicions regarding an accused's innocence is conceivable as long as the conclusion of criminal proceedings has not resulted in a decision on the merits of the accusation. However, it is no longer admissible to rely on such suspicions once an acquittal has become final. Consequently, the reasoning of the Linz Regional Court and the Linz Court of Appeal is incompatible with the presumption of innocence."

42. Av Europadomstolens praxis framgår sålunda att påståenden om skuld, eller ens uttalanden avseende misstanke om brott, inte är förenliga med oskuldspresumtionen när en tidigare brottmålsdom som vunnit laga kraft fastställt att sådan skuld inte föreligger.

43. Kammarrättens uttalanden i domen från 1991 om att det är ställt utom varje rimligt tvivel att Teet Härm är den person som tillsammans med Thomas Allgén utfört styckningen kan inte uppfattas på annat sätt än att kammarrätten fastslår att Allgén och Härm är skyldiga för gärningar motsvarande brott mot griftefrid. Med hänsyn till att någon sådan skuld inte blivit lagligen fastställd av Stockholms tingsrätt utgör även kammarrättens dom en kränkning av oskuldspresumtionen i artikel 6.2.

FRÅGA OM SKADESTÅND OCH KAUSALITET FRÅN ETT KONVENTIONSRÄTTSLIGT PERSPEKTIV

44. Europakonventionens artikel 13 stadgar att var och en vars konventionsrättsliga rättigheter kränks ska ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet. Den som på rimliga grunder påstår sig ha blivit utsatt för en konventionskränkning har således en rätt att på nationell nivå ha tillgång till ett rättsmedel som medger en tillfredställande prövning av den uppgivna konventionskränkningen (*Silver m.fl. mot Förenade Kungariket*, dom 25 mars 1989).

45. Den prövning som krävs för att ett rättsmedel ska bli effektivt sträcker sig i princip lika långt som Europadomstolens egen prövning av om Europakonventionen blivit överträd (Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, tredje upplagan s. 434).

46. Rättsmedlet måste medge en tillfredsställande prövning av ett klagomål, oavsett om det leder till framgång för klaganden. Ett effektivt rättsmedel ska kunna förebygga eller kompensera kränkning av konventionsrättigheterna. Sådan

kompensation kan exempelvis bestå av lindrigare påföljd i ett brottmål vid oskäligt lång handläggningstid. Sådan gottgörelse kan emellertid inte komma ifråga när som i förevarande fall ett åtal ogillats i alla delar samt sedan lång tid är avslutat.

47. Även om artikel 13 i sig inte ger medborgare någon uttrycklig rätt till gottgörelse, står det numera klart av Högsta domstolens praxis att skadestånd kan utgå på grundval av Europakonventionen vid en kränkning av en konventionsrättighet (se NJA 2005 s. 462 m.fl.).
48. Det måste vidare betraktas som en naturlig utgångspunkt att vid prövningen av anspråk på sådant skadestånd ta hänsyn till Europadomstolens praxis, låt vara att det inte finns någon på konventionen grundad skyldighet att exakt följa denna.
49. Vägledning kan, vid konstaterande av huruvida skadestånd ska utgå samt till vilket belopp, hämtas från Europadomstolens praxis rörande artikel 41. Enligt artikeln ska Europadomstolen, om den finner att ett brott mot konventionen eller protokollen till denna ägt rum och om den berörda höga fördragsslutande partens nationella rätt endast till en del medger att gottgörelse lämnas, om så anses nödvändigt, tillerkänna den förfördelade parten skälig gottgörelse. Trots ordalydelsen av artikeln kräver inte Europadomstolen att en klagande som vinner framgång med sin talan, först framställer krav för ersättning hos nationella myndigheter.
50. Vid utdömande av skälig gottgörelse utger Europadomstolen ersättning i tre kategorier; kostnader och utgifter, ekonomisk skada samt ideell skada. De två senare ska nedan kommenteras något.

51. Vid ersättning för ekonomisk skada kräver Europadomstolen att en kausalkedja (casual link) mellan kränkningen och den ekonomiska skadan kan visas (*Quaranta mot Schweiz*, dom 24 maj 1991, para 43). I huvudsak krävs att en faktisk skada kan visas. En skada som uppstått men som i huvudsak har andra orsaker ska inte ersättas (*König mot Tyskland*, dom 10 mars 1980 para. 18).
52. Europadomstolen har emellertid även utgett ersättning för mer spekulativa skador gällande så kallad "loss of opportunities" vid bland annat kränkning av artikel 6 (*Yanakev mot Bulgarien*, dom 10 november 2006, para 88). Domstolen har uttalat följande.

"The Court notes that in the present case an award of just satisfaction can only be based on the fact that the applicant did not have the benefit of the guarantees of Article 6 § 1 of the Convention. Whilst the Court cannot speculate as to the outcome of the proceedings had the position been otherwise, it does not find it unreasonable to regard the applicant as having suffered a loss of real opportunities. To this has to be added the non pecuniary damage which the finding of a violation of the Convention in the present judgment does not suffice to remedy.

53. Det kan således konstateras att även om en kausalkedja mellan kränkningen och skadan måste visas, så har Europadomstolen vid tillfällen accepterat att ersättning utgår för ekonomisk skada även i vissa situationer där någon egentlig bevisning om kausaliteten i ett tänkt händelseförlopp där vederbörande inte hade drabbats av någon kränkning, inte kan förebringas.

54. Europadomstolen har vid tillfällen även utgett ersättning för förlorad arbetsinkomst (*Unterpertinger mot Österrike*, dom 24 november 1986, para 35-36). Domstolen har uttalat följande.

“As regards the loss of earnings and the compensation for detention, the Court recalls that the applicant was convicted as a result of the establishment of guilt in a manner which did not comply with the requirements of Article 6 (art. 6). As a consequence he spent six months in custody, and this caused him to lose earnings of 100,000 ATS.”

55. Kravet på kausalkedja har emellertid upprätthållits även vid ersättning för förlorad arbetsinkomst. För det fall klaganden inte kan uppvisa sådan kausalkedja har ersättning inte utgått (*Berrehab mot Nederländerna*, dom 21 juni 1988, paras 34-35).

56. Vad gäller ideell skada kan emellertid konstateras att Europadomstolen inte ställer upp något krav på kausalkedja (casual link), utan ersättning utges efter en bedömning av graden av kränkningen samt dess påverkan på klaganden.

57. I det aktuella fallet måste det stå klart att Allgén och Härm dels har rätt till ideell skada på grund av de kränkningar av oskuldspresumtionen som de blivit utsatta för, dels har rätt till ekonomisk skada med anledning av att de – som en rak följd av de kränkningar som skett – har blivit förhindrade att utöva sina respektive yrken.

Sammanfattning

58. Sammanfattningsvis kan det konstateras

att Allgén och Härm i en konventionsrättslig mening anklagades för brott mot griftefriden samt i dom år 1988 ålades skuld för detta, trots att sådan skuld lagligen inte fastställts av Stockholms tingsrätt, vilket utgjorde en kränkning av oskuldspresumtionen i artikel 6.2 EKMR.

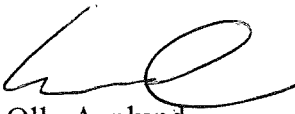
att kammarrättens fastställande av Allgéns och Härms skuld till styckning (brott mot griftefriden) konventionsrättsligt sett är en sådan konsekvens och medföljande omständighet av Stockholms tingsrätt uttalanden om skuld att artikel 6.2 även är tillämplig på kammarrättens dom år 1991.

att kammarrättens uttalanden i domen från 1991 om att Allgén och Härm gjort sig skyldiga till gärningar motsvarande brott mot griftefrid därför utgör en kränkning av oskuldspresumtionen i artikel 6.2.

att Allgén och Härm *dels* har rätt till ideell skada på grund av de kränkningar av oskuldspresumtionen som de blivit utsatta för utan några ytterligare krav på styrkt kausalitet, *dels* har rätt till ekonomisk skada med anledning av att de har blivit förhindrade att utöva sina respektive yrken om sådant samband kan visas.

Stockholm den 28 april 2010,

Percy Bratt

Olle Asplund